

JOSEP MONTANYÈS I EL TEATRE INDEPENDENT

Enric Ciurans

L'aportació al teatre català de Josep Montanyès abasta un període de pràcticament quatre dècades. Durant aquests anys, Montanyès ha estat present en els principals grups teatrals catalans acomplint una activitat múltiple com a actor, director, gestor i dinamitzador cultural de primer ordre. Inicià la seva trajectòria a l'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual, on aviat destacà entre el planter de joves actors que hi iniciaren la seva carrera artística. Moltes de les amistats que hi conreà l'acompanyaren al llarg de la seva vida. Fou en aquesta etapa primerenca quan descobrí els versos de Salvador Espriu i entrà en contacte amb l'elit cultural del moment.¹

Amb l'EADAG, Josep Montanyès participà en molts espectacles i tallers, com ara *Els desert i els dies*, de Maria Aurèlia Capmany, dirigida per Ricard Salvat; *Rinoceronte*, d'Eugène Ionesco, amb direcció de Francesc X. Argelaguet; però, sens dubte, fou la posada en escena del poema de Salvador Espriu, *La pell de brau*, dirigida per Ricard Salvat (on coincidí amb joves actors com Ernest Serrahima, Maria Tubau, Francesc Nello, Carme Fortuny, entre d'altres) un moment particularment important d'aquesta primera etapa.

Les inquietuds de tota mena que sempre l'acompanyaren el dugueren a assumir el risc de fundar el 1964 el Grup d'Estudis Teatrals d'Horta, amb el qual prenia per primer cop les regnes d'una entitat cultural. Aquest col·lectiu fou un dels noms propis del teatre independent a Catalunya, estrenant el 1966 l'espectacle *Crist Misteri* (i tal com afirmava el mateix Montanyès un moment molt especial de la seva trajectòria: «Els Estudis Teatrals d'Horta van durar fins els anys setanta. Allà la gent gairebé pagàvem per fer teatre. Va ser l'etapa més interessant de la meua vida, de la qual em sento satisfet plenament.»)² Per guanyar-se la vida Josep Montanyès féu algunes realitzacions per als estudis Miramar de Televisió Espanyola, i al final de la dècada dels anys seixanta muntà una escola teatral amb Albert Boadella, l'anomenat Centre Estudis Nous de Teatre (1969-1971), de vida efímera, que no va reeixir malgrat que hi varen estudiar Anna Lizaran i Lluís Pasqual, entre d'altres.

A partir del 1970, Montanyès es vinculà estretament amb l'Institut del Teatre, en un primer moment com a professor d'Expressió Oral i d'Interpretació, just en el moment que aquesta institució entrava en una nova etapa sota la direcció de Hermann Bonnín, que formà un equip renovat en el qual s'inclogueren noms emblemàtics del teatre independent com ara Fabià Puigserver, Pere Planella, José Sanchis Sinisterra, Joan Baixas, Xavier Fàbregas, Josep Maria Benet i Jornet, i un llarg etcètera. La destitució de Bonnín al setembre del 1980 obrí les portes perquè Montanyès ocupés la direcció de l'Institut del Teatre fins el 1988. Hi va fer una àmplia reestructuració d'aquesta institució que s'adequava a la nova etapa política i cultural que vivia Catalunya.³

Però la dilatada carrera de Josep Montanyès havia de donar encara un pas més, potser el més decisiu de tots, quan fundà el 1974 el Teatre de l'Escorpí, amb Fabià Puigserver, Joan Nicolàs i Guillem-Jordi Graells. Aquest petit grup muntà alguns dels espectacles més emblemàtics de la dècada dels anys setanta, especialment *Quiriquibú*, de Joan Brossa, un veritable prodigi segons expliquen tots aquells que varen veure l'espectacle. Al cap de dos anys, malgrat que no formava part del nucli inicial, es fundà el Teatre Lliure, un dels projectes fonamentals del teatre català que assumia el repte de crear un nou teatre per a una nova etapa històrica. L'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual, que desaparegué lamentablement el 1978, trobava un continuador, probablement involuntari, en aquest nou col·lectiu que aconseguí, al final de la dècada dels anys setanta i en els anys vuitanta, crear espectacles plens de màgia i que prestigiarren el teatre català. Malgrat la seva vinculació amb el nucli que creà el Teatre Lliure, no entrà a formar part del col·lectiu de Gràcia fins el 1986 per desig exprés de Fabià Puigserver: El primer espectacle en el qual participà fou *El 30 d'abril*, de Joan Oliver, que dirigí Pere Planella i s'estrenà al gener del 1987. Al final de la dècada dels anys vuitanta ocupà diversos càrrecs, gràcies al seu esperit d'home conciliador i hàbil en la negociació: vicepresident de l'Associació d'Actors i Directors Professionals de Catalunya (1991-2002),

*Josep Montanyès (en primer terme) en El Tartuf, de Molière. Institut del Teatre, 1975.
(Arxiu Pep Zamora)*

vicepresident i president de l'Asociación de Directores de Escena de España (1988-1999) i director de l'Institut d'Edicions de la Diputació de Barcelona (1990-2000). Mentrestant, continuava interpretant i dirigint teatre (la seva veritable passió), muntant espectacles com *Maria Estuard*, de Schiller (1990), *El dol escau a Electra*, d'Eugène O'Neill (1992), *E. R.*, de J. M. Benet i Jornet (1994) amb el Teatre Lliure, i *L'hostal de la Glòria*, de J. M. de Sagarra (1992), amb el Centre Dramàtic de la Generalitat.⁴

La seva solvència com a gestor cultural féu que les institucions el proposessin com a director del Teatre Lliure després de diverses crisis del col·lectiu, que no veia en quin moment podria inaugurar l'espai dissenyat, i podríem afegir que somniat, per Fabià Puigserver, abans de morir el 1992. Aquesta nova etapa de la carrera de Montanyès concentrà totes les seves energies, malgrat que hagué d'assumir també el càrrec de director de l'Institut del Teatre, el 2001, per la greu crisi que patí aquesta institució que ja havia dirigit en la dècada dels anys vuitanta. Com a director del Lliure tingué la gran satisfacció d'inaugurar el nou teatre a Montjuïc, i programà la primera temporada sense oblidar les seves arrels al teatre independent: programà *Ronda de Mort a Sinera*, que dirigí Ricard Salvat, acomplint un deure històric amb un dels grans muntatges del nostre teatre. Montanyès volia recuperar per al teatre català la veu de Salvador Espriu, tan oblidada, i la direcció de Ricard Salvat, negada d'una manera increïble pel Teatre Nacional de Catalunya. Un altre dels grans encerts d'aquesta primera temporada fou impulsar la carrera artística d'Àlex Rigola, director que més que una promesa és una de les grans realitats del nostre teatre, que ha pres el testimoni de Montanyès al capdavant del Lliure. El millor que podem dir de Josep Montanyès és que va fer la feina que li agradava i va aconseguir, fent-la, acomplir els seus somnis.

NOTES

1. Reproduïm del *Boletín de Información del Fomento de las Artes Decorativas*, corresponent a l'abril del 1960: «El grupo de escritores, plásticos y músicos de la Escuela de Arte Dramático Adrià Gual es: Escritores: Salvador Espriu, Manuel de Pedrolo, Joan Brossa, Maria Aurèlia Capmany, Ricard Salvat, Josep Rabasseda.

Plásticos: Antoni Tàpies, J. M. García-Llort, Albert Ràfols-Casamada, Maria Girona, Alexandre Cirici, Leopold Pomés, Armand Cardona-Torrandell, Moisès Villèlia.

Músicos: Xavier Montsalvatge, Manuel Valls, J. Mestres Quadreny, Xavier Benguerel, Josep Casanovas, J. Comellas, Joan Hidalgo.

La presidencia del grupo corresponde a Joan Brossa, y la dirección de la escuela a Ricard Salvat.»

2. Entrevista a Josep Montanyès realitzada per Gisela Gomila, Irene Martí i Ariadna Miguel publicada a *ASSAIG DE TEATRE*, n. 16-17. Barcelona: ALET, juny-setembre del 1997. P.97.

3. «Abans de convocar [1988] per primer cop les eleccions que havien de substituir-lo, Montanyès elaborà una revisió en profunditat de l'estructura de l'Institut, amb la proposta d'un nou organigrama, que incloïa la figura d'una nova gerència, posava dos sots-directors (un al capdavant de l'activitat pedagògica i l'altre davant l'activitat pública), desdoblava el CIDD en un Centre d'Investigació i Docu-

mentació i un altre d'Activitats i Difusió, i ampliava també el nombre d'activitats docents, negociats, grups, divisions i gabinets.» A GRAELLS, Guillem-Jordi. *L'Institut del Teatre (1913-1988). Història gràfica*. Barcelona: Institut del Teatre de la Diputació de Barcelona, 1990. P. 183.

4. Per a una teatrografia de Josep Montanyès fins el 1997 vegeu ASSAIG DE TEATRE, n. 16-17. Barcelona: AIET, juny-setembre del 1997 P. 103-114.